

Comisiwn Ffiniau a
Democratiaeth Leol
Cymru

Local Democracy and
Boundary Commission
For Wales

AROLWG O DREFNIADAU CYMUNEDOL

CYLCH GORCHWYL

Cyflwyniad.....	2
Pam ydyn ni'n cynnal yr arolwg hwn.....	2
Beth yw nod yr arolwg.....	2
Beth gellir ei ystyried yn yr arolwg hwn.....	2
Pwy fydd yn cynnal yr arolwg.....	2
Ymgynghoriad Cyhoeddus a Chyflwyniadau.....	2
Polisi ar Faint Cyngorau.....	3
Polisi ar Enwau Cymraeg.....	3
Amserlen yr Arolwg.....	3
Gwybodaeth Ategol.....	4

Cyflwyniad

Y ddeddfwriaeth sy'n cwmpasu arolygon cymunedol yw Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 (y Ddeddf). O dan y Ddeddf, mae gan Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru (y Comisiwn) ddyletswydd gyffredinol i fonitro trefniadau llywodraeth leol ar hyd a lled Cymru. Mae gan bob prif gyngor, fodd bynnag, ddyletswydd i fonitro'r cymunedau yn ei ardal a, lle bo'n briodol, trefniadau etholiadol y cyfryw gymunedau at ddibenion ystyried p'un ai gwneud neu argymhell newidiadau. Gwneir y newidiadau hyn drwy arolygon o ffiniau cymunedol ac arolygon o'r trefniadau etholiadol cymunedol.

Mae'r Comisiwn yn cynnal arolwg o drefniadau cymunedol yn dilyn cais a dderbyniwyd gan y Prif Gyngor (y Cyngor). Cynhelir yr arolwg hwn o dan adran 26 y Ddeddf.

Y cam cyntaf yn yr arolwg yw gofyn i bob parti â buddiant ystyried y ffiniau cymunedol presennol a chyflwyno'u barnau ar unrhyw newidiadau sy'n ofynnol i greu cymunedau sy'n darparu ar gyfer llywodraeth leol effeithiol a chyfleus. Bydd yr holl gyflwyniadau'n cael eu hystyried wedyn, a bydd y Comisiwn yn cyhoeddi Adroddiad Cynigion Drafft ac yn cynnal ymgynghoriad ar y cynigion hynny. Bydd yr holl gyflwyniadau yn cael eu hystyried wedyn, a bydd Argymhellion Terfynol yn cael eu cyflwyno i Weinidogion Llywodraeth Cymru. Bydd Gweinidogion Llywodraeth Cymru, os gwelant fod hynny'n briodol, yn gweithredu'r argymhellion hyn naill ai fel y'u cyflwynwyd, neu gydag addasiadau.

Bydd yr arolwg yn dechrau yn **I'W GADARNHAU** gydag amserlen dros dro i'r argymhellion terfynol gael eu cyflwyno i'w mabwysiadu yn **I'W GADARNHAU**.

Pam ydyn ni'n cynnal yr arolwg hwn?

Mae'r Comisiwn wedi derbyn cais swyddogol gan y Cyngor i adolygu'r trefniadau cymunedol ar draws ardal y prif gyngor gyda'r nod o sicrhau bod cymunedau'n parhau i adlewyrchu hunaniaethau lleol ac yn hwyluso llywodraeth leol effeithiol a chyfleus.

Beth yw nod yr arolwg?

Nod y Comisiwn yw sicrhau bod ffiniau cymunedol yn adlewyrchu hunaniaethau a buddiannau'r gymuned ar draws ardal y prif gyngor, a'u bod yn effeithiol ac yn gyfleus.

Fel rhan o'r arolwg, bydd y Comisiwn yn rhoi ystyriaeth i:

- greu, diddymu neu uno cymunedau a wardiau cymunedol
- enw'r gymuned, a lle mae'n cynnwys wardiau, enw wardiau cymunedol
- Lle mae newidiadau wedi'u gwneud i ffiniau cymunedau neu wardiau cymunedol, nifer y cyngorwyr sy'n cynrychioli'r gymuned a, lle mae'n cynnwys wardiau, nifer y cyngorwyr fesul ward.

Beth gellir ei ystyried yn yr arolwg hwn?

Bydd yr arolwg hwn yn edrych ar y ffiniau cymunedol ar draws ardal y prif gyngor. Bydd unrhyw newidiadau i drefniadau etholiadol ar gyfer cymunedau ond yn cael eu hystyried o ganlyniad i unrhyw newidiadau i ffiniau cymunedol.

Pwy fydd yn cynnal yr arolwg hwn?

Mae'r Comisiwn wedi llunio cytundeb gyda'r prif gyngor i arfer swyddogaethau'r cyngor o dan adran 25 (5) y Ddeddf. Mae'r Comisiwn, felly, yn gyfrifol am ymgymryd â'r arolwg o dan adran 26 y Ddeddf. Pan gwblheir yr arolwg, bydd y Comisiwn yn cyflwyno argymhellion i Weinidogion

Llywodraeth Cymru. Bydd Gweinidogion Llywodraeth Cymru, os gwelant fod hynny'n briodol, yn gweithredu'r argymhellion hyn wedyn naill ai fel y'u cyflwynwyd, neu gydag addasiadau.

Ymgynghoriad Cyhoeddus a Chyflwyniadau

Wrth gynnal yr arolwg, mae'n rhaid i'r Comisiwn gymryd unrhyw gamau y mae'n barnu eu bod yn briodol i sicrhau bod unrhyw un a allai fod â diddordeb yn yr arolwg yn cael gwybod am yr arolwg ac am unrhyw gynigion neu argymhellion drafft. Mae'r Comisiwn yn ymrwymo i fodloni'r dyletswyddau hyn drwy ysgrifennu at:

- Y Prif Gyngor
- Y Cynghorau Tref a Chymuned ar draws y prif gyngor
- Yr Aelod o'r Senedd sy'n cynrychioli'r ardal
- Yr Aelodau Rhanbarthol o'r Senedd ar gyfer yr ardal
- Yr Aelod Seneddol sy'n cynrychioli'r ardal
- Aelodau etholedig y prif gyngor
- Comisiynydd y Gymraeg
- Llywodraeth Cymru, ac
- Arolwg Ordans.

Bydd y Comisiwn yn rhoi hysbysiad swyddogol hefyd ar gamau gwahanol o'r arolwg, yn adneuo copïau o adroddiadau a dogfennau yn Swyddfa Etholiadol y Prif Gyngor ac yn rhoi dogfennau priodol ar wefan y Comisiwn.

Gellir gwneud sylwadau a chyflwyniadau yn ystod dau gam yn yr arolwg, sef wrth gynnal yr ymchwiliadau cychwynnol a'r cyfnod ymgynghori ar gynigion drafft.

Bydd yr holl sylwadau a chyflwyniadau yn cael ystyriaeth ddyladwy yn yr arolwg os bodlonir y meini prawf canlynol: -

- Mae'n rhaid i sylwadau gael eu derbyn erbyn 11.59pm ar y dyddiad cau a drefnwyd.
- Mae'n rhaid i'r holl sylwadau gael eu derbyn gydag enw a chyfeiriad sy'n dynodi pwy yw'r anfonwr. Ni fydd cyflwyniadau dienw'n cael eu derbyn, ond ni fyddwn yn cyhoeddi manylion aelodau'r cyhoedd. Bydd cyflwyniadau gan gyrrff ac unigolion cynrychioliadol, fel Cynghorwyr ac Aelodau o'r Senedd ac ati, yn cael eu henwi yn yr adroddiad.
- Pan fydd sefydliad neu unigolyn yn gwneud cyflwyniadau'n ymwneud â'r arolwg, rhaid iddynt ddangos sut y bydd naill ai cynnal y sefyllfa bresennol neu wneud newidiadau yn ddymunol er budd llywodraeth leol effeithiol a chyfleus.

Polisi ar Faint Cynghorau

Cynhelir arolwg cymunedol y Comisiwn yn ddarostyngedig i adran 26 y Ddeddf, a bydd yn canolbwyntio felly ar wneud newidiadau i ffiniau i sicrhau bod ffiniau cymunedol yn adlewyrchu hunaniaethau a buddiannau'r gymuned ar draws ardal y prif gyngor, a'u bod yn effeithiol ac yn gyfleus. Bydd unrhyw newidiadau ôl-ddilynol i drefniadau etholiadol ond yn cael eu gwneud pan fydd newidiadau i ffiniau cymunedau neu wardiau cymunedol wedi'u gwneud.

Mae'r prif gyngor wedi datgan y dylai cymunedau gael eu cynrychioli gan ddim llai na **X** o gynghorwyr a dim mwy na **X** o gynghorwyr. Mae'r prif gyngor wedi datgan hefyd y dylai wardiau cymunedol gynnwys dim llai na **X** o etholwyr.

Polisi ar Enwau Cymraeg

Wrth greu unrhyw enwau newydd, bydd y Comisiwn yn ymgynghori â Chomisiynydd y Gymraeg. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn gyfrifol am gynghori ar ffurfiau safonol enwau lleoedd yng

Nghymru. Mae'r Comisiynydd wedi cynnull Panel Safonau Enwau Lleoedd i roi argymhellion a chynghor arbenigol yn y maes hwn. Wrth lunio ei argymhellion, mae'r Panel yn dilyn canllawiau safoni cenedlaethol, ac mae hefyd yn rhoi ystyriaeth i ystyr, hanes a geirdarddiad yr enwau lleoedd, yn ogystal â'r defnydd ohonynt. Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn cael ei gynnwys fel ymgynghorai gorfodol yn yr arolwg.

Amserlen yr Arolwg

Bydd yr arolwg yn dechrau yn **I'W GADARNHAU** gydag amserlen dros dro i'r argymhellion terfynol gael eu cyflwyno yn **I'W GADARNHAU**. Byddai unrhyw newidiadau sy'n digwydd o ganlyniad i broses yr arolwg yn dod i rym wedyn ar gyfer yr Etholiadau Llywodraeth Leol nesaf.

Cam Gweithredu	Cyfnod	Dyddiad
Cychwyn yr Arolwg		I'W GADARNHAU
Ymchwiliadau Cychwynnol	8 Wythnos	I'W GADARNHAU
Cyhoeddi'r Cynigion Drafft/ Ymgynghoriad	8 Wythnos	I'W GADARNHAU
Cyflwyno'r Argymhellion Terfynol		I'W GADARNHAU

Gwybodaeth Ategol

Mae rhagor o wybodaeth am yr arolwg, gan gynnwys ffigurau etholwyr (a ddarparwyd gan y Prif Gyngor), map sy'n dangos y ffiniau cymunedol presennol ac arweiniad, ar wefan y Comisiwn, i'w chael ar wefan y Comisiwn.